

Toezicht Sociaal Domein
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Samenwerken en signaleren binnen het sociaal domein moet beter

Terugblik Meerjarenprogramma 2021-2024

Toezicht Sociaal Domein

Of het nu gaat over geldzorgen, mentale gezondheid of andere uitdagingen in het leven: het is belangrijk dat mensen in het sociaal domein de samenhangende zorg en ondersteuning krijgen die nodig is. Krijgen zij die niet, dan is de kans groot dat hun problemen verergeren of dat er nieuwe problemen ontstaan. Schulden groeien mensen boven het hoofd, tot zij zelfs hun huis kwijtraken. Of iemands psychische problemen nemen zulke vormen aan, dat buurtbewoners zich niet meer veilig voelen en/of zijn.

De grootste knelpunten zitten in samenwerken en signaleren, zien wij in ons toezichtonderzoek. Op deze twee onderwerpen vragen wij bewindspersonen, landelijke en lokale beleidsmakers en bestuurders verbeteringen door te voeren.

Samenwerken

Het eerste grote knelpunt dat TSD tegenkomt zit in samenwerking of het gebrek daaraan. In het sociaal domein zijn heel veel partijen actief die hulp en ondersteuning bieden aan inwoners. Denk aan gemeenten, scholen en zorgorganisaties, maar ook aan bijvoorbeeld politie en buurthuizen. We zien dat samenwerking tussen deze partijen nog steeds kwetsbaar is. Ze onderschrijven veelal het belang van samenwerken en weten elkaar beter te vinden dan voorheen. Maar de basis is vaak fragiel en hangt meestal sterk samen met individuele medewerkers die zich er hard voor maken. De stabiliteit en kwaliteit van samenwerkingen laat daarom regelmatig te wensen over.

Visie op samenwerking

‘Wij staan samen sterk tegen huiselijk geweld’, ‘wij zetten ons gezamenlijk in voor mentale gezondheid’ - maar hoe zien organisaties deze samenwerking dan precies? Het ontbreekt veelal aan een visie op samenwerking die door alle betrokken partijen wordt gedeeld. Vaak zijn er geen gezamenlijke doelstellingen vastgelegd. Zonder gedeelde visie is er voor individuele partijen meestal te weinig urgentie om in de samenwerking te investeren. Bovendien bestaat het risico dat strijdige belangen de samenwerking ondermijnen. Zo hebben we in ons toezichtonderzoek [Toezicht op aanpak geweld in huiselijke kring](#) geconstateerd dat zonder gezamenlijke ambitie en concrete doelstellingen eerder sprake was van kennisuitwisseling dan van samenwerking.

Ook kan het zo zijn dat organisaties een gezamenlijke visie hebben, maar dat die niet uitvoerbaar blijkt te zijn in de praktijk. Bij ons toezichtonderzoek [Van verhelpen naar voorkomen](#) hebben we gezien dat landelijke plannen van het Integraal Zorgakkoord voor lokale partijen moeilijk toepasbaar zijn, bijvoorbeeld omdat landelijk afgesproken regio-indelingen niet overeenkomen met lokale samenwerkingsverbanden.

In 2021 verscheen het [Meerjarenprogramma 2021-2024](#) van Toezicht Sociaal Domein (TSD). Daarin stond beschreven hoe we met ons toezicht wilden bijdragen aan betere zorg en ondersteuning aan inwoners met problemen op meerdere leefgebieden.

Nu, vier jaar later, is het tijd om terug te blikken. Wat valt ons het meeste op? We hebben op onze toezichtonderzoeken uit de periode 2021-2024 gereflecteerd. De uitkomsten van onze toezichtonderzoeken zijn te lezen in de [verantwoording 2021-2022](#) en [2023-2024](#). In deze terugblik vragen wij speciale aandacht voor de belangrijkste knelpunten en oplossingsrichtingen die in verschillende toezichtonderzoeken telkens terugkomen.

Elkaar begrijpen

Een gezamenlijke visie en doelstellingen zijn belangrijke randvoorwaarden voor succesvolle samenwerking, maar zijn niet voldoende. Organisaties moeten investeren in een open houding en de tijd nemen om elkaar ook te leren verstaan. Zij moeten elkaars taal begrijpen en rekening houden met elkaars kennis en expertise. Anders ontstaat er miscommunicatie, wat risico's met zich meebrengt. Dan wordt er bijvoorbeeld wel informatie gedeeld, maar leggen organisaties die informatie anders uit. Het gevolg kan zijn dat een cliënt niet de juiste hulp krijgt. Dit gebeurde bijvoorbeeld in de [zorg en ondersteuning aan Donny M.](#) in de overdracht van het forensisch kader naar het vrijwillige Wmo-kader. Bij de Wmo-organisaties ontbrak kennis en expertise om de gedeelde informatie over Donny M. op waarde te kunnen schatten en de forensische zorginstelling heeft daar onvoldoende oog voor gehad.

Daarnaast zien we dat medewerkers in de uitvoering en beleidsmakers soms ten onrechte denken dat de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) de samenwerking in de weg staat. Dit komt door een gebrek aan kennis over de mogelijkheden die de AVG biedt of terughoudendheid uit angst om fouten te maken.

Financiële middelen

Goede samenwerking vereist bovendien ook dat structureel tijd (en daarmee financiële middelen) wordt vrijgemaakt om de samenwerking in de praktijk te laten slagen. Met name in tijden van schaarste van personeel horen we regelmatig dat partijen hun medewerkers minder tijd geven voor samenwerking met andere organisaties. Dit terwijl investeren in samenwerking op termijn juist tijd oplevert omdat er beter passende zorg en ondersteuning kan worden geboden. Dit hebben we onder andere gezien bij het toezichtonderzoek [Re-integratie na detentie](#).

Soms zijn voor een pilot wel middelen voor de samenwerking beschikbaar, maar komen, ook als de pilot succesvol is, die middelen niet structureel beschikbaar. Dit hebben we bijvoorbeeld gezien in ons actieonderzoek [Samenwerking tussen huisartsen en schuldhulpverlening](#).

De onzekerheid als gevolg van tijdelijke financiering kan ook bijdragen aan een sterk personeelsverloop. Het risico hiervan is dat opgebouwde netwerken afbrokkelen en het bieden van integrale hulp nog meer onder druk komt te staan

Aandacht voor samenwerking

TSD heeft een gespreksleidraad [Aandacht voor samenwerking](#) gepubliceerd. Daarin staan randvoorwaarden voor een goede samenwerking tussen organisaties en sectoren. Met deze gespreksleidraad kunnen intern toezichthouders, medezeggenschapsraden en bestuurders zelf aan de slag.

Signaleren

Het tweede grote knelpunt dat TSD tegenkomt zit bij het herkennen en doorverwijzen: het signaleren schiet nog vaak tekort. Jeugdhulpverleners, zorgprofessionals, inkomensconsulenten zijn zomaar een paar voorbeelden van professionals die vaak te weinig tijd en ruimte krijgen van hun organisatie om met een brede blik het gesprek met een cliënt aan te gaan. Dat wil zeggen dat zij niet op basis van een uitgebreid gesprek kunnen vaststellen wat echt de achterliggende problematiek is. En dat dus ook de inzet van andere professionals noodzakelijk is om te zorgen voor een effectieve aanpak van de problemen waar deze inwoner mee te maken heeft.

Als er andere hulp nodig is

Wat dan gebeurt is dat een professional niet vaststelt dat er, naast de hulp die hij vanuit zijn vak biedt, ook andere hulp nodig is. Denk aan een Wmo-consulent die niet in de gaten heeft dat een inwoner laaggeletterd is en dus moeite heeft met het invullen van formulieren. Dit kwamen we tegen in ons toezichtonderzoek [Meedoen met taal](#).

Soms kan een professional het probleem van een inwoner zelf niet helpen oplossen, maar is er een andere professional nodig. Denk aan een inwoner die naar de huisarts gaat omdat hij hoofdpijn heeft als gevolg van stress door schulden. Als de huisarts niet doorvraagt, komt hij er niet achter dat financiële problemen de oorzaak zijn van de hoofdpijn. Medicatie lost die hoofdpijn niet op. Daarvoor is ondersteuning door een schuldhulpverlener nodig. Dat vraagt dat de huisarts breder kijkt dan zijn eigen medische expertise, en het juiste netwerk heeft om iemand door te verwijzen. Dit hebben we onder andere gezien in ons toezichtonderzoek [Samenwerking tussen huisartsen en schuldhulpverlening](#).

Tijd en expertise

We zien dat goede signalering, waarbij breder wordt gekeken dan de eigen vakinhoudelijke expertise, vaak afhangt van individuele professionals die hier alert op zijn en een stap verder gaan dan wat van hen gevraagd wordt. Om dit beter te borgen is naast tijd ook expertise nodig om breder te kunnen kijken en om te gaan met signalen. Dat vraagt aandacht in opleidingen en in professionaliseringstrajecten van uitvoeringsorganisaties, en bestuurlijke ruimte.

Risico's

Ontbreekt de brede blik, dan missen professionals signalen. Of het nu gaat om signalen van laaggeletterdheid, geldzorgen, psychische problemen of veiligheidsrisico's: wat er achterliggend ook speelt, de inwoner krijgt niet de juiste hulp en ondersteuning. De hulp of ondersteuning die wel geboden wordt is daardoor niet of minder effectief. Geldzorgen los je niet op met medicatie tegen slapeloosheid, laaggeletterdheid los je niet op met een bijstandsuitkering. De problemen van inwoners verergeren, waardoor zwaardere zorg en ondersteuning nodig zijn en mensen kansen missen om mee te doen in de maatschappij of zelfs kunnen afglijden. Dat is niet alleen vanuit menselijk perspectief ongewenst, maar brengt ook een hoop maatschappelijke kosten met zich mee.

 Oproep

Dit moet beter. Daarom vragen wij nogmaals de aandacht van bewindspersonen, landelijke en lokale beleidsmakers en bestuurders binnen het sociaal domein: maak betere samenwerking en signalering mogelijk:

- Ontwikkel een gezamenlijke visie en gedeelde concrete doelstellingen.
- Geef professionals de tijd en (financiële) ruimte om samenwerking en signalering daadwerkelijk in te kunnen vullen.
- Bepaal voorafgaand aan pilots of tijdelijke initiatieven wat de gewenste resultaten zijn. En hoe deze, bij succes, met structurele middelen kunnen worden voortgezet.
- Gemeenten en Rijk dienen gezamenlijk te zorgen voor tijdige en structurele bekostiging om financiële druk op lokale taken en (basis)voorzieningen in het sociaal domein te voorkomen.

Dit alles met als doel dat inwoners de hulp en ondersteuning krijgen die zij echt nodig hebben.

We vragen de staatssecretaris van Langdurige en Maatschappelijke Zorg om het initiatief te nemen om dit binnen het kabinet op te pakken.

Als TSD blijven wij ons sterk maken voor samenwerking en signalering binnen het sociaal domein. Dat doen wij door ons toezichtonderzoek naar de samenhangende zorg en ondersteuning voort te zetten. Daarbij kijken wij door de ogen van inwoners. In ons [Meerjarenplan 2025-2028](#) staan hiervoor onze speerpunten.

Dit is een uitgave van:

Toezicht Sociaal Domein

Toezicht Sociaal Domein is een samenwerkingsverband van vier rijksinspecties: de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, Inspectie Justitie en Veiligheid, Inspectie van het Onderwijs en de Nederlandse Arbeidsinspectie.

Wij houden toezicht op de werking van het stelsel van zorg en ondersteuning in het sociaal domein.

In ons toezicht kijken we naar de samenhang in hulp en ondersteuning die inwoners krijgen.

Stadsplateau 1 | 3521 AZ | Utrecht

Postbus 2518 | 6401 DA | Heerlen

T 088-120 5000

[Toezichtsociaaldomein.nl](https://toezichtsociaaldomein.nl)

April 2025